

Katowice, 29 lipca 2023 roku

Dr hab. Grzegorz Żmij, prof. UŚ
Profesor uczelni
Wydział Prawa i Administracji
Uniwersytet Śląski w Katowicach

RECENZJA

rozprawy doktorskiej mgr Magdaleny Gąski-Caruk pt *Odpowiedzialność deliktowa za szkodę wyrządzoną przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zastosowaniem sztucznej inteligencji*, Warszawa 2023, ss. 362, napisanej pod kierunkiem prof. dr hab. Leszka Boska

I.

Niniejsza recenzja została sporządzona zgodnie z uchwałą nr 343 Rady Naukowej Dyscypliny Naukowej Nauki Prawne z dnia 27 marca 2023 r. przeprowadzających egzaminy doktorskie w przewodzie doktorskim mgr Magdaleny Gąski-Caruk podjętą na podstawie art. 12 ust. 2 oraz art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (tekst jednolity: Dz.U. z 2017 r. poz. 1789), w związku z § 1 ust. 2 pkt 2 i § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 19 stycznia 2018 r. w sprawie szczegółowego trybu i warunków przeprowadzania czynności w przewodzie doktorskim, w postępowaniu habilitacyjnym oraz w postępowaniu o nadanie tytułu profesora (Dz.U. z 2018 r. poz. 261), w związku z art. 179 ust. 1 ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669 z późn. zm.), w związku z § 5 ust. 1 oraz § 7 ust. 3 uchwały nr 157 Senatu Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 29 czerwca 2022 r. w sprawie określenia sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora oraz stopnia doktora habilitowanego na Uniwersytecie Warszawskim (Monitor UW z 2022 r. poz. 159), w ślad za pismem Stałej Komisji Doktorskiej nr 2 Uniwersytetu Warszawskiego z 17 kwietnia 2023 r.

II.

Temat i zakres rozprawy doktorskiej. Praca doktorska mgr Magdaleny Gąski-Caruk pt *Odpowiedzialność deliktowa za szkodę wyrządzoną przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zastosowaniem sztucznej inteligencji*, Warszawa 2023, ss. 362, porusza ważny społecznie temat. Trudno też dzisiaj o zagadnienie bardziej aktualne z punktu widzenia powszechnie dyskutowanych szans i wyzwań związanych z przełomem technologicznym, jaki niesie rozwój i upowszechnienie zastosowania sztucznej inteligencji (dalej zwanej w skrócie SI, przy czym Autorka używa angielskiego skrótu AI, stąd używany będzie zamiennie). Dynamiczny rozwój technologii zwanej sztuczną inteligencją inicjuje rewolucyjne zmiany społeczno-gospodarcze, co staje się przedmiotem licznych wypowiedzi naukowych i publicystycznych, często podkreślających, że oszacowanie skutków owych zmian (podobnie jak sam mechanizm sztucznej inteligencji) przekracza niekiedy bieżące granice zdolności poznawczych ludzkiego umysłu, co jednak nie powinno zniechęcać uczonej do podjęcia wyzwań z tym związanych. Jak bowiem trafnie zauważa M. Heller, „naukowiec nigdy nie powinien poddawać się wobec nowych pytań, *a priori* przyjmując, że wykraczają one poza sferę kompetencji naukowej metody” (M. Heller, *Granice nauki*, Kraków 2014, s. 6).

W wielu wypowiedziach można zaobserwować obecnie zaniepokojenie części opinii publicznej wywołane opisywanymi zagrożeniami dla ludzkości związanymi z zastosowaniem SI. Tym bardziej poruszona w rozprawie tematyka dóbr osobistych, a w szczególności życia i zdrowia człowieka w konfrontacji z tą nową technologią, ze względu na ich szczególną podatność na potencjalne zagrożenia lub naruszenia, sama w sobie zasługuje na szczególną uwagę uczonych.

Problem odpowiedzialności deliktowej za szkodę wyrządzoną przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z zastosowaniem sztucznej inteligencji nie doczekał się dotąd opracowania monograficznego w polskiej literaturze prawniczej.

Zastane „klasyczne” konstrukcje prawa cywilnego, choć zakorzenione w tradycji i będące rezultatem długiej ewolucji, tworzyły się głównie na przestrzeni XIX w. i XX w. Wówczas inspirację dla ich tworzenia stanowiły między innymi procesy „rewolucji przemysłowej” zainicjowane zastosowaniem na szeroką skalę nowych technologii związanych z szerokim użyciem sił przyrody, a w szczególności różnych postaci energii, zwłaszcza energii elektrycznej (później atomowej).

Prawo próbuje nadążyć za tymi zjawiskami, jednak podąża za nimi niejako zawsze będąc „o krok za”, co stwarza – z jednej strony – konieczność stosowania „starych” rozwiązań do nowych zjawisk (używając tytułem porównania przykładu z pokrewnej dziedziny: paradoks zastosowania konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej z 1803 r. do ochrony nazw handlowych w Internecie), z drugiej zaś skłania uczonych do poszukiwania nowych rozwiązań prawnych. Te ostatnie napotykać jednak nierzadko na przeszkody w ich wprowadzeniu wynikające z bieżącej sytuacji politycznej lokalnej lub międzynarodowej, a także – co w praktyce niemniej ważne – kolidujące ze sobą interesy ekonomiczne różnych uczestników obrotu.

Autorka wydaje się różne wymiary omawianego zagadnienia dostrzegać, przy jednoczesnym jasno sformułowanym poglądem zakorzenionym w antropocentrycznej i głęboko humanistycznej perspektywie postrzegania rozstrzygnięć w dziedzinie kolizji wspomnianych interesów.

Skoro znajdujemy się obecnie w fazie tworzenia aktów prawnych dotyczących funkcjonowania sztucznej inteligencji, wypowiedzi uczonych dotyczące przyszłego kształtu tychże regulacji wydają się być bardzo potrzebne i użyteczne.

Bez żadnych wątpliwości temat i zakres rozprawy odpowiadają wymogom ustawy.

III.

Metody badawcze. Autorka wskazuje we wstępie (s. 26,27), że przy dokonywaniu analiz w przeważającej mierze posłużono się metodą formalno-dogmatyczną, przy czym oparto na niej zwłaszcza rozważania w rozdziałach: trzecim i czwartym pracy. Doktorantka tłumaczy, że analizy te skoncentrowano głównie na identyfikacji wyzwań, jakie specyfika sztucznej inteligencji implikuje w kontekście ustalania odpowiedzialności za szkody medyczne w reżimie odpowiedzialności *ex delicto*. Ponadto zastosowano ją przy badaniu rozwiązań prawnych mogących zapewnić w przyszłości skuteczną kompensację szkód wyrządzonych przez sztuczną inteligencję.

Wspierająco zastosowano w rozprawie także metodę historyczną i metodę prawnoporównawczą. Ta pierwsza posłużyła Autorce w różnych fragmentach pracy poświęconym przedstawieniu ewolucji spojrzenia Unii Europejskiej na stworzenie przyszłych ram odpowiedzialności za szkody wyrządzone przy zastosowaniu sztucznej inteligencji, a także przy omawianiu historycznych uwarunkowań ewolucji odpowiedzialności opartej na zasadzie ryzyka oraz indemnizacji szkód wynikłych ze zdarzeń medycznych.

Metoda prawnoporównawcza posłużyła natomiast Autorce głównie w rozdziale trzecim przy analizie reguł odpowiedzialności deliktowej funkcjonujących w krajach europejskich, na przykładzie Niemiec i Francji. Jak wyjaśnia Doktorantka, wykorzystanie tej metody pozwoliło jej na osadzenie wyzwań związanych z kompensacją szkód medycznych wyrządzonych przez SI w szerszej, ogólnoeuropejskiej perspektywie.

Z uwagi na fakt, że rozprawa w znacznej części poświęcona została w zamierzony sposób projektom przyszłych regulacji prawa europejskiego, od strony metodologicznej pewien niedosyt pozostawia brak odniesienia do wysiłków podejmowanych w nauce europejskiego prawa prywatnego stworzenia oderwanej od metod stosowanych w krajowych systemach prawnych, specyficznej dla tego prawa metody opisanej m.in. w pracach pod redakcją K. Reinhubera.

Warto było również sięgnąć głębiej w dziedzinie prawa europejskiego do prac porównawczych poświęconych (również od strony metodologicznej) zagadnieniom odpowiedzialności w prawie europejskim (w języku polskim: przede wszystkim M. Szpunar, *Odpowiedzialność podmiotu prywatnego z tytułu naruszenia prawa wspólnotowego*, Kraków 2008; w języku niemieckim: na przykład: W. Wurmnest, *Grundzüge eines europäischen Haftungsrechts. Eine rechtsvergleichende Untersuchung des Gemeinschaftsrechts*, Tübingen 2003; J. Oskierski, *Schadensersatz im Europäischen Recht, Eine vergleichende Untersuchung der Aquis Communautaire und EMRK*, Baden-Baden 2010, O. Remien (red.), *Schadensersatz im europäischen Privat- und Wirtschaftsrecht; Würzburger Tagung vom 11. und 12.6.2010*, Tübingen 2012; Ch. Heintze, *Schadensersatz im Unionsprivatrecht*, Tübingen 2017), jak również do szeregu innych prac zredagowanych pod auspicjami Europejskiego Centrum Prawa Czynów Niedozwolonych i Ubezpieczeniowego (ECTiL) w Wiedniu.

Przedstawiona rozprawa jest jednak przede wszystkim „klasyczną” pracą cywilistyczną i w tym zakresie nie odbiega znacząco od innych prac z zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie cywilnym, spełniając od strony metodologicznej wymagania stawiane tego typu pracom.

IV.

Układ i struktura pracy. Jak podkreśla Doktorantka, struktura rozprawy podporządkowana została weryfikacji wyznaczonej przez nią hipotezy badawczej. Praca podzielona została na wstęp, cztery rozdziały i wnioski końcowe.

Pierwszy rozdział poświęcono przedstawieniu pojęcia samej sztucznej inteligencji i omówieniu przykładów dotychczasowych zastosowań systemów SI w medycynie oraz kierunków rozwoju jej wykorzystania w tej dziedzinie. Nakreślono specyfikę tej technologii i przedstawiono wstępnie złożoność problematyki SI oraz przedstawiono zagrożenia związane z jej eksploatacją.

Lektura wstępu (o ile właściwie zinterpretowano zamiar Autorki) sugeruje, że w rozdziale pierwszym znajdzie się również szersze przedstawienie kluczowego dla rozprawy pojęcia „szkody medycznej”, co jednak nie znajduje tam rozwinięcia. Doktorantka wprawdzie definiuje na s. 24 wspomniane pojęcie, dalej jednak posługuje się też w samym tytule rozprawy pojęciem „szkody wyrządzonej przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych”, lub jak w tytule i rozdziału drugiego pojęciem „szkody powstałej przy leczeniu” – nie wyjaśniając jednak na wstępie relacji tych pojęć.

Rozdział drugi poświęcony został rozważaniom prawnoporównawczym, które – jak wskazuje sama Doktorantka – „uzupełnione zostały o refleksje w zakresie prawodawstwa unijnego”. Analiza prawnoporównawcza ograniczona została zasadniczo do dwóch wiodących systemów kontynentalnej Europy – francuskiego i niemieckiego. Ukierunkowano je na „uchwycenie wyzwań związanych z indemnizacją szkód medycznych” będących następstwem zastosowania SI, przez co – w ocenie Autorki – „zmierzają one do zidentyfikowania potencjalnych sposobów mitygowania tych problemów na gruncie analizowanych systemów odpowiedzialności *ex delicto*”.

Zaproponowana systematyka pracy nasuwa w tym miejscu pewne krytyczne spostrzeżenia. Nawiązując do uwag zamieszczonych w pkt III niniejszej recenzji, należy podnieść wątpliwość, czy rozważania dotyczące uwag *de lege ferenda* dotyczących prawa europejskiego nie należało ująć w osobny rozdział poszerzony na początku o ogólne uwagi *de lege lata* dotyczące istniejących już w prawie europejskim ogólnych rozwiązań dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej.

Z kolei rozdziały trzeci i czwarty poświęcono analizom dogmatycznym nad odpowiedzialnością deliktową za szkody medyczne wyrządzone zastosowaniem SI, przede wszystkim w świetle aktualnie obowiązujących rozwiązań w polskim systemie prawa cywilnego.

Rozprawę wieńczy prezentacja wniosków płynących z analiz przeprowadzonych w trakcie jej sporządzania oraz ich ocena w kontekście

postawionej we wstępie hipotezy badawczej, wzbogaconych o postulaty *de lege ferenda* dotyczące rozwiązań prawnych – zdaniem Autorki – umożliwiającymi zagwarantowanie skutecznej kompensacji uszczerbków pacjentów zaistniałych przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych w związku z zastosowaniem systemów SI.

Pomimo wskazanych wyżej pewnych niedociągnięć i niekonsekwencji zaproponowana przez Doktorantkę systematyka pracy jest generalnie przekonująca, czego dowodem jest zachowanie właściwych proporcji pomiędzy poszczególnymi rozdziałami monografii. Z kolei podział rozdziałów na podrozdziały ułatwia posługiwanie się monografią czytelnikowi, który byłby zainteresowany poszczególnymi zagadnieniami przedstawionymi w pracy. Harmonijny jest w zasadzie sposób rozłożenia treści na poszczególne rozdziały i podrozdziały.

Podsumowując, układ rozprawy i jej struktura są logiczne i przejrzyste, co pozwala na prezentację problematyki objętej tematem pracy w sposób usystematyzowany.

Biorąc pod uwagę powyższe stwierdzam, że układ i struktura pracy odpowiadają ustawie.

V.

Strona warsztatowa pracy. Autorka opanowała w należyтым stopniu warsztat naukowy, specyficznie związany z dziedziną prawa cywilnego.

Podkreślając praktyczny wymiar przeprowadzonych badań, należy wskazać rozprawie zamieszczono odniesienia do liczego orzecznictwa krajowego (ponad 160 orzeczeń SN, TK i sądów powszechnych i administracyjnych), 10 wyroków TS EU (ETS) oraz kilku wybranych orzeczeń francuskich i niemieckich.

Praca zawiera nadto liczne odwołania do wielu pozycji międzynarodowej literatury przedmiotu, w tym do szeregu najnowszych opracowań dotyczących SI. Pomimo bibliografii obejmującej liczne pozycje międzynarodowej literatury, na krytykę zasługuje jednak brak wskazanych już wcześniej (pkt III) odniesień

do opracowań dotyczących odpowiedzialności odszkodowawczej w prawie europejskim. Z uwagi na fakt, że teza pracy podkreśla znaczenie odpowiedzialności opartej na zasadzie ryzyka, wskazać należy nadto na brak odniesienia do opracowania z zakresu prawa europejskiego i porównawczego pod red. M. Dysona, *Regulating Risk Through Private Law*, Cambridge 2018, jak również do niektórych innych wypowiedzi dotyczących tematu rozprawy w kontekście postawionej w niej hipotezy badawczej (zob. np. K. Oliphant, *Tort Law, Risk and Technological Innovation in England*, McGill Law Journal 2014, Vol. 59, Issue 4, ss. 819-845).

Autorka wypowiada się w sposób umiejętny, ze znawstwem przedmiotu. Podejmuje też próby samodzielnej oceny przedstawianych zagadnień. Doktorantka posługuje się na ogół poprawnym i w pełni zrozumiałym językiem, co wymaga szczególnego podkreślenia w kontekście olbrzymiej pracy, jaką Autorka wykonała wykorzystując głównie teksty anglojęzyczne, co wymaga pewnej zręczności dotyczącej nie tylko zwyczajnego ich przekładu, ale przede wszystkim umiejętności porównywania pojęć prawnych pochodzących z różnych systemów prawnych, tak by ująć je ostatecznie w ramach prawidłowych sformułowań polskiego języka prawniczego. Niemniej jednak język pracy pozostawia pewien niedosyt, co dotyczy zwłaszcza powielanych wielokrotnie kalek językowych z języka angielskiego, polegających na nieprawidłowym użyciu czasowników takich „adresować” (zob. np. na ss. 97, 98, 138), „mitygować” (zob. np. na ss. 159, 314), czy „dedykować” (zob. np. na s. 196). Korekta pracy nie została wykonana do końca starannie, o czym świadczą także dość liczne drobne usterki językowe (zob. np. ss. 51,71,177).

Powyższe nie zmienia jednak jasnej konkluzji, że również od strony warsztatowej rozprawa odpowiada ustawie.

VI.

Treść rozprawy. Należy podkreślić, że rozprawa stanowi spójną całość, świadcząca z jednej strony o zwartości narracji, z drugiej zaś – o konsekwencji Doktorantki - w dążeniu do pełnego i jasnego przedstawienia problematyki objętej zakresem pracy.

Jasno przedstawia się postawiona przez Doktorantkę hipoteza, „iż specyfika AI oraz zagrożenia dla dóbr osobistych i praw pacjenta, które implikuje jej wykorzystanie, przemawiają za oparciem odpowiedzialności deliktowej za szkody wyrządzone pacjentowi przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych zastosowaniem AI na zasadzie ryzyka.”

Prowadzone przez Autorkę analizy zmierzają, zgodnie z podjętym założeniem, do szczegółowego uchwycenia wpływu eksploatacji SI w medycynie na aspekt odpowiedzialności deliktowej za uszczerbki zaistniałe przy udzielaniu świadczeń zdrowotnych z jej zastosowaniem, koncentrując się na specyficznych wyzwaniach indemnizacyjnych z tym związanych. Nadto rozważania zamieszczone w pracy skupiają się „na udzieleniu odpowiedzi na pytanie badawcze, czy obowiązujące zasady odpowiedzialności *ex delicto* gwarantują skuteczną kompensację szkód medycznych wyrządzonych zastosowaniem AI”.

Doktorantka z pełną konsekwencją w kolejnych rozdziałach pracy realizuje postawiony cel badawczy. Należy zgodzić się z trafnością większości argumentów, które przytacza ona dla poparcia i pozytywnego zweryfikowania postawionej przez siebie zasadniczej tezy pracy.

Odnosząc się jednakże bardziej szczegółowo do bogatej argumentacji przytoczonej przez Doktorantkę, chciałbym w dalszym toku recenzji skupić się na dwóch wybranych kwestiach poruszonych przez nią, a prowokujących dalsze pytania.

Rozważania zamieszczone na s. 179 i nast. rozprawy poświęcone zostały zagadnieniu bezprawności. Sięgnięcie w tym zakresie nieco głębiej, również do konstrukcji europejskiego prawa prywatnego nasuwa potrzebę przywołania

reprezentowanej w polskiej doktrynie prawa cywilnego od dawna tzw. koncepcji bezprawności względnej, o której Autorka nie wspomina w pracy. Z uwagi na fakt, że wspomniana koncepcja wpisuje się w szerszy nurt reprezentowanych w europejskim prawie prywatnym koncepcji zmierzających do racjonalnego ograniczenia odpowiedzialności, rodzi się – po pierwsze - pytanie, czy wspomniana koncepcja (lub inne podobne koncepcje) nie mogłaby znaleźć choćby częściowego, zakresowego zastosowania w świetle opisywanej przez Doktorantkę „specyfiki” problematyki SI?

Po drugie - wobec faktu, że bezprawność nie jest przesłanką postulowanej przez Autorkę odpowiedzialności na zasadzie ryzyka (jest ona bowiem sama w sobie – jak słusznie zauważa Doktorantka – odpowiedzialnością za skutek) – czy nie lepiej byłoby mówić w przypadku proponowanych *de lege ferenda* w prawie europejskim rozwiązań o odpowiedzialności opartej na zasadzie bezprawności?

Wyżej przytoczone pytania i wątpliwości nie zmieniają całościowej wysokiej oceny merytorycznej strony rozprawy, w sposób, który świadczy bardzo dobrze o znawstwie tematu i umiejętności jego kompleksowego przedstawienia w kontekście tezy, która trafnie identyfikuje społeczny i ekonomiczny rozkład ryzyka związanego z zastosowaniem technologii SI, jak i samą kwestię odpowiedzialnością za szkody przez nią wywołane, które dotyczą dóbr o szczególnym znaczeniu, jakimi są życie i zdrowie człowieka.

Stwierdzam, że treść pracy odpowiada ustawie.

Konkluzja

Nie budzi wątpliwości, że rozprawa zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę merytoryczną. W dysertacji Doktorantka podjęła się próby niemal całościowego opracowania złożonej problematyki. Poddając istniejące rozwiązania prawne krytycznej refleksji przedstawiła kompleksową analizę tychże rozwiązań, stawiając na końcu diagnozę dotyczącą stopnia realizacji założonej koncepcji *de lege lata* i *de lege ferenda*. Przeprowadzona przez Doktorantkę

analiza została oparta na wnikliwej wykładni prawa, dokonywanej za pomocą różnych metod i przy zastosowaniu bogatej argumentacji prawniczej. Autorka zamieściła w rozprawie wiele cennych uwag wzbogacających teorię prawa cywilnego i europejskiego prawa prywatnego, jak też użytecznych dla osób zajmujących się stosowaniem prawa. Ponadto w rozprawie przedstawiono wiele trafnych spostrzeżeń i uwag krytycznych dotyczących stosowania rozwiązań prawnych w kontekście określonego historyczno-społecznego i ekonomicznego tła ich funkcjonowania. Na szczególne uznanie zasługuje próba konsekwentnego uporządkowania materii, celem osiągnięcia ładu i harmonii przeszłych regulacji prawnych, co do których kształtu Doktorantka formułuje kierunkowe postulaty.

W związku z powyższym wnoszę o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.